

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Etl Alex:

**A biztonságpercepció elemzésének kevert módszere és a magyar
biztonságpercepció vizsgálata**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezetők: Dr. habil. Molnár Anna, Dr. Tóth Péter

Budapest, 2021

Tartalom

1. A tudományos probléma megfogalmazása	3
1.2. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek	4
3. Módszertani áttekintés	6
4. Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként	9
5. Összegzett következtetések	11
6. Új tudományos eredmények.....	15
7. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások	17
8. A szerző a témában eddig megjelent publikációi.....	19
9. A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza	20

1. A tudományos probléma megfogalmazása

Tanulmányaim és munkám során bármilyen irányból is közelítettem a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok szakirodalmához egy bizonyos ponton a biztonságpercepció koncepciója mindig visszatérő elemmé vált e munkákban. Sok esetben ugyan csak implicit módon, de végső soron a biztonsági tanulmányok minden elméleti iskolája és elemzési keretrendszere e koncepcióra támaszkodik valamilyen formában. Ahogy azonban egyre többször találkoztam a biztonságpercepció koncepciójával, úgy vált egyre nyilvánvalóbbá, hogy az számos esetben csak üres jelzőként jelenik meg a szakirodalomban és nem áll mögötte koherens elmélet vagy módszertani keret.

Bár a biztonságpercepció fogalma széles körben elterjedtté vált az elmúlt évtizedek során, mégsem készült olyan átfogó kutatás, amely e koncepció módszertani megközelítését vizsgálta volna. A biztonságpercepció vizsgálatára vonatkozó kutatások vagy a koncepcióval kapcsolatos elméletek a biztonságpercepciót befolyásoló pszichológiai, társadalmi, politikai tényezőkre fókuszáltak, vagy egyszerűen egy adott szereplő (állam, közösség vagy intézmény) percepcióját vizsgálták a rendelkezésre álló empirikus adatokon keresztül, anélkül, hogy a biztonságpercepció elméleti és módszertani kérdéseit elemezték volna.

Kutatásom során abból indulok ki, hogy a biztonsági tanulmányok szakirodalmából hiányoznak a biztonságpercepció vizsgálatára vonatkozó elméleti és módszertani elemzések. E hiányosság pótlása és a biztonságpercepció vizsgálatához szükséges módszertan megalkotása tehát a dolgozatom elkészítéséhez szükséges kutatás elsődleges célja.

Ezt követően az általam megalkotott elméleti és módszertani keretet az empirikus szinten is tesztelem majd a magyar biztonságpercepció vizsgálata érdekében. E megközelítéssel kettős célt szeretnék elérni. Egyfelől demonstrálni szeretném, hogy a megalkotott módszertan hogyan alkalmazható az empirikus elemzések érdekében, másfelől pedig hozzá szeretnék járulni a magyar biztonságpercepció megismeréséhez, ezáltal pedig a magyar biztonság- és védelempolitika megértéséhez. Bár empirikus szinten az elmúlt évtized során több kutatás született a magyar biztonságpercepció bizonyos elemeire vonatkozóan, ugyanakkor eddig még nem készült olyan tudományos munka, amely az empirikus adatokat egységes keretben, a magyar biztonságpercepciót pedig átfogóan elemezte

volna.¹ Ez a hiányosság pedig több, a magyar biztonság- és védelempolitika folyamataira vonatkozó kutatások szempontjából is jelentős problémát okozhat. E hiányosság pótlása érdekében 2018-tól kezdve a Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetében dolgozva, az általam kidolgozott módszertanra építve, munkatársaimmal együttműködve egy átfogó kutatási program keretében vizsgáltuk a magyar biztonságpercepció sajátosságait. A kutatási program lehetőséget biztosított arra, hogy a gyakorlatban teszteljük a biztonságpercepció vizsgálatához megalkotott módszertan működését.

1.2. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek

Annak érdekében, hogy a dolgozatom reflektálni tudjon a fentiekben azonosított problémára a biztonságpercepcióval kapcsolatban, kutatásom céljai az alábbiak szerint határozhatók meg:

1. A biztonságpercepcióval kapcsolatos elméleti és gyakorlati kutatások szintetizálása.
2. A biztonságpercepció koncepciójának értelmezése módszertani szempontból.
3. A biztonságpercepció vizsgálatára alkalmas módszertani keret kidolgozása.
4. A biztonságpercepció vizsgálati módszerének gyakorlati alkalmazása a magyar példán keresztül.
5. A magyar társadalom biztonságpercepciójának vizsgálata.
6. A magyar szakpolitikai elit biztonságpercepciójának vizsgálata.

¹ Ilyen munka volt például az elmúlt évtizedekből: Baxter, Leslie Walaska – Kramer, Mark – Smoke, Richard (1994): Security for Europe: the Report of a Brown Project. The Brown Journal of World Affairs. 1994 tavasz. 145-162. A magyar nyelvű kutatási jelentéshez lásd: Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet (1994): Kutatási program az európai biztonságról. Védelmi Tanulmányok. No. 3. és Radványi, Lajos (2009): A magyar lakosság biztonságfelfogása és értékpreferenciái, 1999-2008. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle. 2. évf. 2. sz. 9-22. o. és Budai, Ádám (2020): The security perception and security policy of Hungary, 1989–2018. Defense & Security Analysis. Online verzió.

A kutatási célok elérése és az elemzési folyamat fókuszálása érdekében egy-egy elméleti és empirikus kutatási kérdést fogalmaztam meg, amelyek mindegyike három-három alkérdésre tagolható az alábbiak szerint:

- Hogyan vizsgálható az állam biztonságpercepciója?
 - Milyen szinteken vizsgálható a biztonságpercepció?
 - Milyen módszertani eszközökkel vizsgálható a biztonságpercepció?
 - Hogyan ötvözhetők az azonosított szintek és eszközök?
- Melyek a magyar biztonságpercepció sajátosságai?
 - Melyek a magyar társadalom biztonságpercepciójának sajátosságai?
 - Melyek a magyar szakpolitikai elit biztonságpercepciójának sajátosságai?
 - Milyen hasonlóságok és különbségek azonosíthatók e két szint biztonságpercepciója között?

E kutatási kérdésekre vonatkozóan összesen hat hipotézist fogalmaztam meg, amelyek sorrendben a következők:

H1: A biztonságpercepció koncepciója egyaránt központi helyet foglal el a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok realista, liberális és konstruktivista elméleti iskoláiban.

H2: Az állam biztonságpercepciójának vizsgálatához különböző elemzési szintek és módszertani megközelítések ötvözése szükséges.

H3: Az egyes szintek biztonságpercepciója között jelentős különbségek lehetnek.

H4: Az állam biztonságpercepciója az összetartó, párhuzamos felépítésű, kevert módszer segítségével vizsgálható átfogóan.

H5: A vizsgált időszakban a magyar társadalom biztonságpercepciójában:

- a) meghatározó az illegális migrációtól való félelem;
- b) nem jelenik meg direkt katonai fenyegetés;
- c) stabil konszenzus azonosítható az ország szövetségi rendszerét illetően;

H6: A vizsgált időszakban a magyar szakpolitikai elit biztonságpercepciójában:

- a) meghatározó az illegális migrációtól való félelem;

- b) stabil konszenzus azonosítható az ország szövetségi rendszerét illetően;
- c) meghatározó az európai biztonságpolitikai együttműködés fokozása.
- d) stabil támogatás azonosítható az ország katonai képességeinek megerősítése kapcsán.

3. Módszertani áttekintés

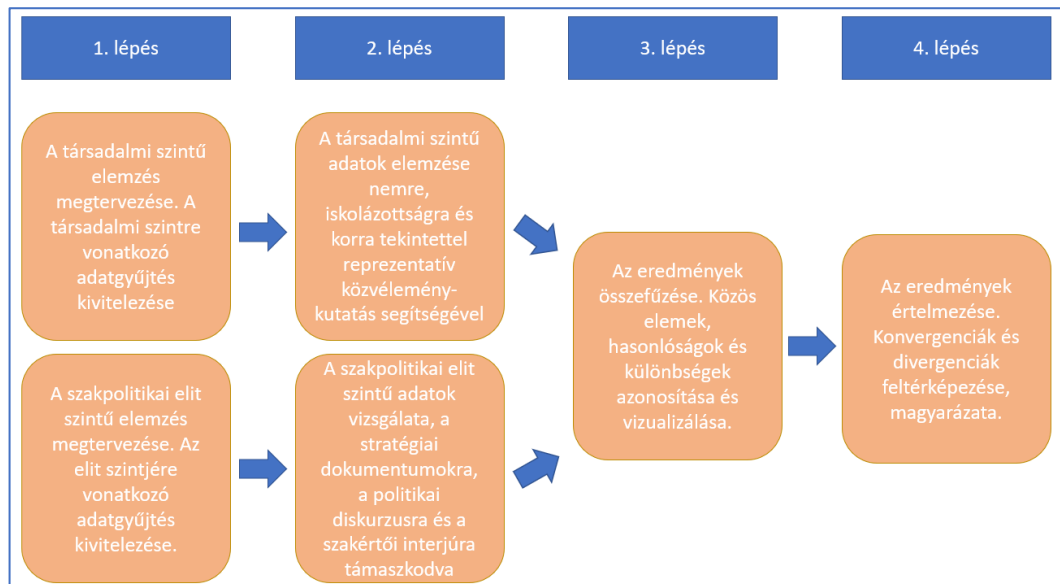
A dolgozat alapvetően deduktív módszeren alapul, amelynek célja ugyanakkor éppen egy meglévő módszer adaptálása a biztonságpercepció vizsgálatára. Ennek első lépése egy átfogó szakirodalmi áttekintés, amelynek során a biztonságpercepció koncepciójának elméleti és empirikus sajátosságait vizsgálom. A szakirodalmi áttekintés során egyfelől felvázolom, hogy mit tudhatunk e koncepció elméleti sajátosságairól és jelentőségéről a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok tudományterületén, másfelől pedig arra keresem a választ, hogy a biztonságpercepció elemzése kapcsán rendelkezésre álló munkák mely szinteken és milyen módszertani megközelítések felhasználásával vizsgálják a koncepciót.

Miután elvégeztem a szakirodalmi áttekintést, a következő lépésben ötvözöm a kirajzolódó elemzési szinteket és módszertani megközelítéseket. Ehhez az elmúlt évtizedek során más területeken egyre népszerűbbé váló kevert módszerre (mixed method vagy multi-method research) támaszkodok, melynek nyomán a kevert módszert adaptálom a biztonságpercepció elemzéséhez. A szakirodalomban létező számos különböző típusú kevert módszer közül, e dolgozatban a John Creswell és Vicki Plano Clark által összetartó, párhuzamos felépítésűnek (convergent parallel design) nevezett kevert módszert adaptálom a társadalomtudományok területét meghatározó, úgynevezett elemzés szintjének problematikájára, majd pedig az így létrehozott módszert alkalmazom a biztonságpercepció elemzése során.²

A biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszere két szint – a társadalom és a szakpolitikai elit – biztonságpercepciójának vizsgálatára irányul. A módszer központi eleme, hogy a két szint

² Creswell, W. John – Plano Clark, Vicki L. (2018): Designing and Conducting Mixed Methods Research. Third Edition. Sage Publishing.

biztonságpercepcióját külön-külön elemzi és értékeli, és csak ezt követően kerül sor a két szintre vonatkozó eredmények integrálására, a konvergenciák és divergenciák feltárására, valamint ezekből a következtetések megfogalmazására. A módszer lényegi elemeit a dolgozat 3. sz. ábráján foglaltam össze.



3. sz. ábra: A biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszere, benne az egyes pillérek vizsgálatához szükséges módszerek operacionalizálásával³

Miután adaptáltam a biztonságpercepció elemzésének kevert módszerét, empirikusan is teszteltem annak alkalmazását. Ennek során a magyar biztonságpercepciót vizsgálom a létrehozott módszer segítségével. Ez egyfelől bizonyítja majd a módszer empirikus használhatóságát, másfelől pedig számos aspektusból hozzájárul a magyar biztonságpercepcióval kapcsolatos ismereteink bővítéséhez és ezáltal a magyar biztonság- és védelempolitika belső dinamikáinak feltárásához, megértéséhez.

A biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszere a társadalom biztonságpercepciójának vizsgálata során egy 1000 fős, a Stratégiai Védelmi Kutatóintézet kutatási projektjének keretében, 2019 végén megvalósult, reprezentatív közvélemény-kutatás eredményeinek feldolgozására alapul.⁴ Bizonyos esetekben – ahol azt a későbbiekben még tárgyalt módszertani

³ Az ábra a szerző saját munkája.

⁴ 95 %-os valószínűségi szint mellett a hibahatár +/- 3,2%.

keretek engedik – a közvélemény-kutatás eredményeit összehasonlítom egy 1999-es és 2008-as közvélemény-kutatás eredményeivel is annak érdekében, hogy érzékeltessem a társadalmi percepció változásának legfontosabb dinamikáit.

A szakpolitikai elit biztonságpercepciójának vizsgálata három különböző mintavétel – stratégiai dokumentumok elemzése, politikai diskurzuselemzés, szakértői interjúk – alapján történik. Első lépésben a stratégiai dokumentumokat (a 2012-es és a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégiát) vizsgálom a biztonságpercepció szempontjából, kvalitatív és kvantitatív eszközökkel. Ezt követően a politikai diskurzusban kirajzolódó biztonságpercepció alakulását elemzem a magyar miniszterelnök 2019-es nyilvános beszédei alapján, szintén kvalitatív és kvantitatív eszközökkel. Végül a Honvédelmi Minisztériumban, a Külgazdasági és Külügyminisztériumban, a Külügyi és Külgazdasági Intézetben, valamint a Stratégiai Védelmi Kutatóintézetben készített szakértői interjúk alapján vizsgálom a szakpolitikai elit biztonságpercepcióját.

Az empirikus kutatás legnagyobb része (a politikai diskurzus elemzése, a szakértői interjúk fele, és a közvélemény-kutatás) a 2019-es évre fókuszál. Azért a 2019-es évet vettem alapul a beszédek elemzéséhez, mivel mind a szakértői interjúk első fele, mind pedig a közvélemény-kutatás 2019-ben kerültek rögzítésre, ezáltal pedig elkerülhetővé válik, hogy a különböző adatfelvételek egymástól túl messzire essenek időben. A másik ok, ami szintén a 2019-es adatfelvétel mellett szól, hogy így elkerülhető a koronavírus-járvány torzító hatásának megjelenése a politikai diskurzusban. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a koronavírus-járvány hatásai nem épülnek majd be a magyar biztonságpercepcióba, ugyanakkor úgy vélem, hogy a 2020-as évet olyannyira dominálta a téma, hogy a járvány hatásainak elemzése a különböző szinteken, ellehetetlenítené más, szintén jelentős biztonságpolitikai relevanciával bíró témák elemzését. Ez az oka annak is, hogy a szakértői interjúk második köre során a koronavírus-járvány hatásaira vonatkozó utalásokat is csak korlátozottan emeltem be az elemzésbe, hiszen a kutatás elsődleges célja a magyar biztonságpercepció átfogó vizsgálata volt. Ezt a megközelítést támasztja alá az is, hogy bár a stratégiai dokumentumok vizsgálata során elemzett, új Nemzeti Biztonsági Stratégia 2020. tavaszán jelent meg, abban sem tekinthető túl dominánsnak a koronavírus-járvány hatása. Sokkal inkább mondhatjuk azt, hogy a dokumentum az elmúlt évek stratégiai trendjeire koncentrált és éppen ezért ebből a szempontból is

ideális választásnak tűnik a 2019-es év elemzése más módszertani megközelítések esetében.

Az egyes empirikus mintavételek módszertanának további részleteit, valamint a minták kiválasztásának szempontjait a vonatkozó fejezetekben külön-külön közlöm az átláthatóság érdekében. Végül – a korábban létrehozott módszer értelmében – integrálom a két szint (társadalom és elit) biztonságpercepciójára vonatkozó adatokat, meghatározom azok hasonlóságait és eltéréseit, majd ezek alapján következtetéseket fogalmazok meg a magyar biztonságpercepcióra vonatkozóan.

4. Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként

A dolgozat hét fejezetre bontható. Az első fejezet bevezeti a kutatást, áttekinti a kutatási célokat, kérdéseket, hipotéziseket, valamint a dolgozat módszertanát és struktúráját.

A második fejezet bemutatja, hogy hogyan jelenik meg a biztonságpercepció koncepciója a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok szakirodalmában, különös tekintettel a realista, a liberális és a konstruktivista iskola legfontosabb munkáira. Ezt követően a biztonságpercepció tartalmi kereteinek vizsgálatát és elhatárolását végzem el. Harmadik lépésként a biztonságpercepció vizsgálatára vonatkozó módszertani irányokat és lehetőségeket tekintem át, ennek alapján összegzem, hogy milyen elemzési szintek és módszertani megközelítések rajzolódnak ki a biztonságpercepció vizsgálatára vonatkozó szakirodalomból.

Miután elvégeztem a szakirodalom elemzését, a dolgozat harmadik fejezetében a biztonságpercepció vizsgálatához szükséges módszertan adaptálására fókuszálok. Ennek érdekében először áttekintem a kevert módszer sajátosságait és különböző tipológiáit. Ezt követően megvizsgálom a társadalomtudományokban – és kiváltképp a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok területén – meghatározó fontosságú elemzés szintjének problematikáját. A következő lépésben pedig saját kutatásomra adaptálom az összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszert és rámutatok arra, hogy a kevert módszer egyes pillérei a biztonságpercepció elemzése során megfeleltethetők a különböző szinteknek. A fejezet utolsó lépéseként operacionalizálom a biztonságpercepció összetartó, párhuzamos felépítésű módszerét

az egyes vizsgálati szintek kapcsán, és rámutatok arra, hogy hogyan folytatható le a kvalitatív és kvantitatív elemzés.

A negyedik és az ötödik fejezetek célja a biztonságpercepció koncepciójának vizsgálatához szükséges összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszer tesztelése a gyakorlatban, azaz a magyar biztonságpercepció vizsgálata. A különbség annyi, hogy míg a negyedik fejezet a társadalmi szintre fókuszál, addig az ötödik fejezet a szakpolitikai elit percepcióját elemzi. Mindkét fejezet során külön-külön áttekintem az empirikus mintavétel során alkalmazott módszerek háttérét és korlátjait. Ezt követően pedig elvégzem az empirikus elemzést. A negyedik fejezetben áttekintem a társadalmi percepcióval kapcsolatban rendelkezésre álló adatokat, majd pedig a Stratégiai Védelmi Kutatóintézet közvélemény-kutatására támaszkodva elemzem a társadalmi szintű biztonságpercepciót. Az ötödik fejezetben a szakpolitikai elit biztonságpercepciójának vizsgálata a már említett három különböző mintavétel alapján történik. A három mintavétel adatait ezt követően integrálom és általános következtetéseket fogalmazok meg a szakpolitikai elit biztonságpercepciójára vonatkozóan.

A hatodik fejezetben a társadalmi és a szakpolitikai elit szintjére vonatkozó adatokat hasonlítom össze. Ennek keretében először rámutatok a társadalmi és a szakpolitikai elit szintű biztonságpercepció hasonlóságaira és különbségeire, majd pedig ennek mentén integrálom a magyar biztonságpercepcióra vonatkozó eredményeket. Végül értelmezem a magyar biztonságpercepció kutatása során feltárt eredményeket, konvergenciákat és divergenciákat. Az empirikus szintű adatokból további következtetéseket állapítok meg az elméleti szintre vonatkozóan.

E fő logikai részeket követően a kutatás hetedik fejezetében áttekintem és összegzem a kutatási projekt egészét, megvizsgálom a megfogalmazott hipotézisek teljesülését és összegzem a kutatás során elért új tudományos eredményeket is, emellett pedig konkrét javaslatokat fogalmazok meg a tudományos eredmények szakpolitikai hasznosítására, valamint a további kutatási irányokra vonatkozóan.

5. Összegzett következtetések

A kutatás elsődleges célja az volt, hogy elméleti és módszertani szempontból értelmezze a biztonságpercepció koncepcióját. Ennek érdekében átfogó szakirodalmi áttekintést végeztem, amelyben feltártam a biztonságpercepció értelmezésével kapcsolatos sajátosságokat a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok tudományterületén belül. A szakirodalmi áttekintés során áttekintettem a realista, a liberális és a konstruktivista irányzatok legfontosabb munkáit, és arra kerestem a választ, hogy hogyan jelenik meg a biztonságpercepció koncepciója ezen iskolák elméleti eszköztárában. A vizsgálat rámutatott arra, hogy a biztonságpercepció koncepciója mindhárom elméleti iskola esetében *központi szerepben* jelenik meg (a realista iskola esetében a biztonsági dilemmán keresztül; a liberális iskola esetében a demokratikus béke elmélete kapcsán; a konstruktivista esetében pedig a szereplők egymásról és a rendszerről alkotott percepciója nyomán).

A következő lépésben a biztonságpercepció tartalmi elemeit vizsgáltam. A kutatás ezen szakasza során rámutattam arra, hogy e dolgozatban a biztonság és a biztonságpercepció koppenhágai, tág értelmezését használom. Végül pedig megvizsgáltam számos empirikus munkát, amelyek kísérletet tettek a biztonságpercepció vizsgálatára a gyakorlatban. Ennek során kirajzolódott, hogy mely elemzési szintek határolhatók el a biztonságpercepció vizsgálata során (társadalom és szakpolitika elit), és ezek milyen módszertani megközelítések szerint vizsgálhatók. Rámutattam arra, hogy a már korábban elvégzett empirikus munkák alapján a társadalmi szinten három fő módszertani megközelítést láthatunk: közvélemény-kutatások, fókuszcsoporthozos interjúk és diskurzuselemzés. A szakpolitikai elit szintjén a politikai diskurzus és a stratégiai dokumentumok elemzését (diskurzuselemzés), a közvélemény-kutatásokat és a szakértői interjúkat azonosíthatjuk különböző módszertani megközelítésként.

Miután a szakirodalmi áttekintés során feltártam, hogy a biztonságpercepció elemzése számos, különböző módszertani megközelítésre támaszkodhat, és több, különböző szintre fókuszálhat, arra a következtetésre jutottam, hogy a biztonságpercepciót átfogóan vizsgáló módszertan csak ezek ötvözésén keresztül jöhet létre. Ennek érdekében az úgynevezett kevert módszerre alapuló megközelítések területére kezdtem el építeni, amelyek alapvető célja pontosan a különböző (például kvalitatív és kvantitatív) módszerek ötvözése. Ezt követően a kevert módszer

különböző típusait vizsgáltam, és rámutattam arra, hogy a biztonságpercepció elemzése a leghatékonyabban az összetartó párhuzamos felépítésű (Convergent Parallel Design) kevert módszer segítségével történhet. Ennek lényege, hogy a kvalitatív és kvantitatív adatok gyűjtése és elemzése külön-külön történik, majd ezt követően kerül sor az eredmények összehasonlítására és integrálására, valamint a konvergenciák és divergenciák azonosítására.

Ahhoz, hogy bizonyítsam a létrehozott módszertani eszközben rejlő lehetőséget, átfogóan vizsgáltam a magyar biztonságpercepciót. Az empirikus kutatás első lépése során a társadalmi szintre fókuszáltam, és egy közvélemény-kutatásra alapozva vizsgáltam a társadalmi biztonságpercepciót. Ezt követően tértem rá a szakpolitikai elit biztonságpercepciójának elemzésére, amelyet három különböző módszertani megközelítésre alapoztam. A szakpolitikai elit szintű adatokat integráltam és azonosítottam a percepcionális konszenzusokat, különbségeket. Az empirikus szintű kutatás a társadalmi és a szakpolitikai elit szintű adatok összefűzésével zárult, aminek során feltártam a hasonlóságokat és különbségeket a két szint között, majd pedig ezekre építve fogalmaztam meg következtetéseket a magyar biztonságpercepció egészére vonatkozóan.

Az empirikus szintre vonatkozó összegzett következtetéseket a doktori értekezés 22. sz. táblázata tartalmazza.

	Fenyegetések és kihívások	Legfontosabb szövetségesek	Szövetségi szolidaritás	Nem szövetséges országok	Védelmi kiadások
Társadalmi szintű biztonságpercepció	A társadalom szerint az éghajlatváltozás és az ellenőrizetlen migráció vannak a leginkább negatív hatással az ország biztonságára. E fenyegetéseket követi a földgázfüggőség, a nemzetközi terrorizmus, a gazdaság sebezhetősége és a közel-keleti konfliktusok.	Visegrádi Négyek, Németország, Egyesült Államok	Társadalmi elköteleződés a nyugati szövetségi rendszer irányába. Stabil, a társadalom többségén alapuló szövetségi szolidaritás, akár katonai eszközökkel is, ha a szövetséget külső támadás éri.	A társadalom nem tekint fenyegetésként nem szövetséges országokra. A percepció szintjén nincs direkt katonai fenyegetés. Oroszország és Kína tevékenysége is csak a társadalom kis szegmense szerint jelent direkt fenyegetést az ország biztonságára.	Az elmúlt évek védelmi kiadás-növelése alapvetően elfogadott. A társadalom relatív többsége szerint a további növelés helyett a kiadások szinten tartása kívánatos.
A szakpolitikai elit biztonságpercepciója	A szakpolitikai elit percepciója alapján az ország biztonságpolitikai környezete romló tendenciát mutat. A legfontosabb fenyegetések közé sorolhatók a gazdasági kihívások, az illegális migráció, a terrorizmus és az energetikai kihívások. Kisebb mértékben, de a percepcióban jelen vannak a demográfiai kihívások, a hibrid/kiber kihívások és a klímaváltozás is.	Németország, Egyesült Államok, Visegrádi Négyek, kisebb mértékben Olaszország, Franciaország és Törökország.	Magyarország biztonság- és védelempolitikájának sarokköve a NATO- és az EU-tagság. Egyértelmű és stabil szövetségi szolidaritás, akár katonai eszközökkel is, ha a szövetséget külső támadás éri.	Magyarországnak nincs ellenségképe, egyik nem szövetséges ország sem jelent direkt katonai fenyegetést. Oroszországhoz kapcsolódóan hibrid és a szövetség bizonyos államait érintő katonai kihívások azonosíthatók. Kína elsősorban mint az Egyesült Államok világpolitikai riválisa jelenik meg a percepcióban. Szerbia mint központi szereppel bíró nem szövetséges ország, Ukrajna pedig a határon túli magyarok kérdése kapcsán felmerülő esetleges kihívások mentén jelenik meg a percepcióban.	Stabil konszenzus a védelmi kiadások növelésének szükségességének és a Magyar Honvédség modernizációjával kapcsolatban.

	Európai katonai képességek megerősítése	Közös európai haderő létrehozása	Visegrádi Négyek együttműködése	Egyéb
Társadalmi szintű biztonságpercepció	Stabil társadalmi elkötelezettség a közös európai katonai képességek megerősítése érdekében, hogy ha kell, az európai államok az Egyesült Államok támogatása nélkül is cselekedni tudjanak.	A társadalom többsége szerint akkor is szükség van közös európai haderő létrehozására, középtávon, ha ehhez kormányzati döntési jogokat adna át Magyarország az Európai Uniónak.	A Visegrádi Együttműködés ismert, és alapvetően pozitív együttműködés a társadalom többsége szerint. Biztonságpolitikai szinten elsősorban a terrorellenes fellépés, a határellenőrzés, a katasztrófavédelem, az energiabiztonság és a környezetbiztonság terén kellene elmélyíteni a csoport együttműködését.	A társadalom többsége a biztonság fogalmát elsősorban az anyagi biztonság és létbiztonság mentén konceptualizálja, míg a fenyegetés fogalmához elsősorban absztrakt koncepciók kapcsolódnak. Jelentősen növekedett azok aránya, akik szerint a kormánynak kell döntenie Magyarország biztonság- és védelempolitikájáról.
Szakpolitikai elit szintű biztonságpercepció	Stabil konszenzus a közös európai katonai képességek megerősítése érdekében. Bizonytalanság a megvalósítás módját illetően.	Szkepticizmus a közös európai haderő létrehozásával kapcsolatban. Aggályok a nemzeti szuverenitás feladása miatt.	Politikailag fontos, ugyanakkor nincs konszenzus az együttműködés gyakorlati tartalmát és korlátait illetően.	A percepción belül markánsabban jelenik meg a határon túli magyar közösségek érdekeinek védelme és a Nyugat-Balkán euroatlanti integrációja. Utóbbi szorosan összekapcsolódik a migráció kérdésével is. Afrika és a Közel-Kelet strukturális gyengeségei szintén hangsúlyosak a percepcióban.

22. sz. táblázat: A társadalmi és a szakpolitikai elit biztonságpercepciója alapján kirajzolódó mintázatok⁵

⁵ A táblázat a szerző saját munkája.

A kutatás során rámutattam arra, hogy a két szint fenyegetettség-percepciója bizonyos aspektusait tekintve hasonlóságokat mutat, például az illegális migráció vonatkozásban. Ugyanakkor a társadalom szintjén hangsúlyosabban jelenik meg a klímaváltozás problémája, és általában véve a társadalom többsége a biztonság fogalmát elsősorban az anyagi biztonság és létbiztonság mentén konceptualizálja, míg a fenyegetés fogalmához elsősorban absztrakt koncepciók kapcsolódnak. Ezzel szemben a szakpolitikai elit körében hangsúlyosabb a terrorizmus és az energetikai kihívások jelentette probléma. A kutatás feltárta, hogy mindkét szinten stabil konszenzus azonosítható az ország szövetségi rendszere kapcsán, amelyen belül a percepciója alapján meghatározó Németország, az Egyesült Államok és a Visegrádi Csoport szerepe. Rámutattam arra, hogy a társadalom nem köti egy-egy konkrét országhoz a percepcióját és nem észlel közvetlen katonai fenyegetést, valamint arra is, hogy a szakpolitikai elit szintjén több kihívás percipiálása azonosítható a nem szövetséges országokhoz (például Oroszországhoz, Kínához vagy Ukrajnához) kapcsolódóan, és eltérő megítélés azonosítható a védelmi kiadások emelésének szükségessége kapcsán is. Hasonlóság azonosítható az európai védelmi együttműködések kapcsán, hiszen mindkét szint percepciója alapján szükség van azok fokozására. A szakpolitikai elit ugyanakkor szkeptikusabban tekint a közös európai haderő létrehozására és nem ért egyet az európai védelmi együttműködések megvalósítási irányait illetően. A kutatás demonstrálta, hogy míg a Visegrádi Együttműködés a társadalom körében ismert és pozitív, addig a szakpolitikai elit szintjén jóval nagyobb a szkepticizmus az együttműködés gyakorlati aspektusai kapcsán.

6. Új tudományos eredmények

1. Feltártam, hogy a biztonságpercepció koncepciója implicit vagy explicit módon a nemzetközi biztonsági és konfliktuskezelési tanulmányok tudományterületének mindhárom fontos elméleti iskolájában jelen van. A biztonságpercepció a realista iskola esetében az úgynevezett biztonsági dilemmán keresztül; a liberális iskola esetében a demokratikus béke elméletén keresztül; míg a konstruktivista iskola esetében a szereplők identitását és viselkedését meghatározó tényezőként jelenik meg az elméleti keretrendszerben.
2. Bizonyítottam, hogy a kevert módszer adaptálható a biztonságpercepció elemzésére. Ennek eredményeként felállítottam a biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszerét. E módszer operacionalizálása során

ráműtattam arra, hogy az egyes szinteken vizsgálata külön-külön történik, kvalitatív és kvantitatív módszerek ötvözésével.

3. A biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszerére építve bizonyítottam, hogy a társadalom és a szakpolitikai elit percepciójában jelentős különbségek azonosíthatók. Igazoltam, hogy a magyar társadalom többsége a biztonság fogalmát elsősorban az anyagi biztonság és létbiztonság mentén konceptualizálja és bizonyítottam, hogy a vizsgált időszakban a társadalom biztonságpercepcióját az éghajlatváltozástól és az illegális migrációtól való félelem dominálta. Ezzel szemben a magyar szakpolitikai elit szintjén a percepciót a gazdasági kihívások, az illegális migráció, a terrorizmus és az energetikai kihívások dominálják és határozottabban jelenik meg benne a határon túli magyar közösségek érdekeinek védelme és a Nyugat-Balkán euroatlanti integrációja.
4. Bizonyítottam, hogy egyértelmű és stabil elkötelezés azonosítható mind a társadalmi, mind pedig a szakpolitikai elit percepciójában Magyarország szövetségi rendszerét (NATO, EU) illetően. Bizonyítottam, hogy mindkét szinten a Németország, az Egyesült Államok és a Visegrádi Négyek jelennek meg a legfontosabb szövetségesként a percepcióban.
5. Igazoltam, hogy a magyar társadalom nem köti a percepcióját országokhoz, nem tekint fenyegetésként nem szövetséges országokra és nem észlel katonai fenyegetést. Igazoltam azt is, hogy a magyar szakpolitikai elit percepciójában Oroszország, Ukrajna és Kína jelennek meg olyan, nem szövetséges országokként, amelyekhez nem katonai kihívások kapcsolódnak.
6. Igazoltam, hogy a magyar társadalom percepciója stabil elköteleződést mutat az európai védelmi képességek megerősítése mellett és hogy a társadalmi percepció alapján akkor is szükség van közös európai haderő létrehozására, középtávon, ha ehhez kormányzati döntési jogokat adna át Magyarország az Európai Uniónak. Bizonyítottam, hogy bár a magyar szakpolitikai elit szintjén is stabil a konszenzus az európai védelmi képességek megerősítése érdekében, ugyanakkor nagy a bizonytalanság ennek megvalósítási módját illetően, és jelentős a szkepticizmus az európai haderő létrehozásával kapcsolatban.

7. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások

A kutatás néhány olyan tényezőre is rámutat, amelyek gyakorlati és szakpolitikai szinten is fontos relevanciával bírhatnak, és amelyek Magyarország biztonság- és védelempolitikai folyamataira is hatással lehetnek. Mindenekelőtt a kutatásom eredményei és a biztonságpercepció elemzésének összetartó, párhuzamos felépítésű kevert módszere felhasználható az oktatásban, mind a Nemzeti Közszolgálati Egyetem képzésein, mind pedig az ország más, biztonsági tanulmányokkal, nemzetközi kapcsolatokkal és konfliktuskezelési tanulmányokkal foglalkozó képzésein is, ezáltal hozzájárulva ahhoz, hogy a jövő szakpolitikai elitje is átfogóbb képet kaphasson a biztonságpercepciónak a különböző biztonságelméletekben játszott szerepéről és a magyar biztonságpercepció sajátosságairól.

A kutatás jól szemléltette azt is, hogy a társadalom és a szakpolitikai elit biztonságpercepciója és a biztonságpolitikai kihívásokkal kapcsolatos vélekedése nem feltétlenül esik egybe. A vizsgálódásunk rámutatott arra, hogy számos olyan tényező azonosítható, amelyek kapcsán a szakpolitikai elit és a társadalom, ha nem is egymásnak ellentmondva, de egymástól eltérően gondolkozik. Ezek közül is kiemelkedik például a klímaváltozás kérdése, amely, mint láthattuk, jóval hangsúlyosabb fenyegetésként jelenik meg a társadalmi szinten. Hasonlóan a klímaváltozáshoz, ilyen témaként azonosítható az európai védelmi együttműködés mélységének kérdése is, vagy éppen a védelmi kiadások alakulása. Éppen ezért kiemelt fontossággal bír, hogy a szakpolitikai szint folyamatosan nyomon kövesse a társadalom és a szakpolitikai elit biztonságpercepciójának alakulását. Mindez nem feltétlenül azért fontos, mert a társadalom aktuális (és gyakran változó) percepciójának kell meghatározni minden szakpolitikai kérdés alakulását. Sokkal inkább arról van szó, hogy a szakpolitikának reflektálnia kell a társadalom biztonságpercepciójára, annak érdekében, hogy ezzel is erősítse annak belső kohézióját. Ha ugyanis egy társadalom úgy érzi, hogy fenyegetettség-percepcióját figyelmen kívül hagyják az elit döntései, úgy könnyen erodálódhat az adott társadalom elitbe vetett bizalma is. Konkrétan a magyar esetre vonatkoztatva azt mondhatjuk, hogy kulcsfontosságú, hogy a szakpolitikai szint jobban integrálja például a klímaváltozás kérdését saját szakpolitikájába, ezáltal pedig hatékonyabban tudjon reagálni a társadalom félelmekre.

Láthattuk azt is, hogy a klímaváltozás mellett a társadalmi biztonságpercepció meghatározó elemeként jelenik meg az illegális migráció, a nemzetközi terrorizmus, az ország földgáz-függősége és a gazdaság sebezhetősége is. Mindez azért is fontos, mert jól mutatja, hogy a társadalom milyen témák kapcsán vár látványos lépéseket a szakpolitikai elit részéről. E fenyegetésekre való reagálás megint csak hozzájárulhat a társadalom bizalmának növekedéséhez és belső kohéziójának megerősítéséhez.

Fontos szakpolitikai konklúzió az is, hogy a társadalom alapvetően elégedett az ország EU/NATO alapú szövetségesi rendszerével és elkötelezett annak fenntartása irányába. Az is megállapítható volt, hogy a szakpolitikai elit és társadalmi szintű percepcionális konszenzus van Németország, a Visegrádi Csoport és az Egyesült Államok meghatározó szövetségesi szerepével kapcsolatban e rendszeren belül. Mindez azt is jelenti a szakpolitikai szint számára, hogy az e szövetségesekkel fenntartott kapcsolatok elmélyítése és szélesítése a jövőben alapvetően a társadalom többségének a támogatását is élvezné.

A védelmi kiadások értékelése kapcsán fontos szakpolitikai tanulság, hogy míg a szakpolitikai elit számára gyakorlatilag egyértelmű és kívánatos e kiadások további növekedése, addig a társadalom többsége nem feltétlenül a további növelést, hanem a kiadások szinten tartását támogatná. Annak érdekében, hogy a politikai szint által vizionált és a szakpolitikai szint által támogatott kiadásnövelések társadalmi legitimitása is növekedjen, a Magyar Honvédségnek, illetve Magyarország biztonságpolitikai elitjének fokoznia kell az ország biztonság- és védelempolitikájának kommunikációjával kapcsolatos erőfeszítéseit. A társadalom számára érthetővé és megfoghatóvá kell tenni a honvédelem ügyét, fokozni kell annak társadalmi láthatóságát, megbecsültségét is.

A társadalmi szintre vonatkozó kutatás rámutatott arra, hogy a visegrádi együttműködés alapvetően ismert és pozitív keretben értelmezett „*brand*” a közvélemény szemében, amely biztonságpolitikai együttműködésének bizonyos aspektusai (például határvédelem, terrorizmus elleni küzdelem, katasztrófavédelem stb.) széleskörű társadalmi támogatottságot élveznek/élnének. E társadalmi percepciók felismerése és integrálása a szakpolitikai gondolkodásba elősegítheti a V4-ek biztonságpolitikai együttműködését olyan, a katonaitól eltérő puha területeken, amelyek kapcsán a négy ország érdekei feltehetőleg közel állnak egymáshoz. Ráadásul mindez abban is segíthet, hogy a V4-ek biztonságpolitikai együttműködése mélyebb tartalmat kapjon, ezáltal hozzájárulva a szakértői interjúk során bemutatott hiányosságok pótlásához.

Az európai védelempolitika jövőjének alakítása kapcsán fontos a szakpolitikai elit és a társadalom közti párbeszéd fokozása annak érdekében, hogy a témával kapcsolatos percepciók egymáshoz közeledjenek, és a szakpolitikai szint legitim módon tudjon reflektálni a társadalmi szint elvárásaira. Annál is inkább, mivel mint láthattuk, a társadalom jóval nyitottabb az akár szuverenitástranszferrel is járó európai védelmi kezdeményezések támogatása irányába, míg ez a támogatás a szakpolitikai elit szintjén korlátozottabb, nincs elit szintű konszenzus ezzel kapcsolatban.

Nem feltétlenül a biztonságpolitikai közösség számára, ugyanakkor általánosan a politikai döntéshozói szint számára fontos tanulság az is, hogy a magyar társadalom percepciója továbbra is elsősorban az anyagi biztonság és a létbiztonság köré épül. Jól látható tehát, hogy az elmúlt évtizedek gazdasági kihívásai nem múltak el nyom nélkül, és a mai napig szerves részét képezik a társadalmi gondolkodásnak. A szakpolitikai elit számára tehát kulcsfontosságú az is, hogy folyamatosan és átfogóan reflektáljon ezekre a kérdésekre, és döntéseivel hozzájáruljon a társadalom anyagi biztonságának fokozásához.

A fentiek alapján látható, hogy a biztonságpercepció folyamatos vizsgálata és elemzése számos szakpolitikai relevanciával bír. Éppen ezért fontos, hogy a téma kutatása a jövőben jobban beépüljön a biztonságpolitikai kutatások fősodrába is.

8. A szerző a témában eddig megjelent publikációi

Etl Alex (2020): A nemzetközi kapcsolatok elméleti iskoláinak konfliktusértelmezése. In: Dr. Tóth Péter – Kovács Katalin: A konfliktuselemzés módszertani iskoláiról. Dialóg Campus Kiadó. Budapest

Etl Alex – Tóth Péter (2020): A magyar biztonságpercepció átalakulása 1999-2019 között. Nemzet és Biztonság Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle. 2020/2.

Etl Alex (2020): A magyar biztonságpercepció elemzése. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle. 2020/2.

Etl Alex (2020): A magyar biztonságpercepció elemzése 2. Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle. 2020/3.

Etl Alex (2020): The perception of security in Hungary. ISDS Analysis. 2020/3.

Etl Alex – Tóth Péter (2020): The transformation of Hungarian security perception between 1999 and 2019. ISDS Analysis. 2020/4.

Etl Alex (2020): The perception of the Hungarian security community. ISDS Analysis. 2020/27.

Etl Alex (2020): Liminal Populism—The Transformation of the Hungarian Migration Discourse. Journal of Borderlands Studies. Az online publikálás dátuma: 2020. március 04.

9. A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza

Etl Alex 1993-ban született, Győrben. Középiskolai tanulmányait a győri Kazinczy Ferenc Gimnáziumban végezte.

Ezt követően alapképzését a Nemzeti Közszerológati Egyetem biztonság- és védelempolitika szakon teljesítette, és 2014-ben Köztársasági Ösztöndíjban részesült. Tanulmányai során fél évet a varsói Nemzetvédelmi Egyetemen töltött, regionális biztonsági tanulmányok képzésen. Mesterfokozatot a Közép-európai Egyetemen szerzett, nemzetközi kapcsolatok szakon, angol nyelven.

2016-ban kezdte meg doktori tanulmányait, a Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskolájában. A program keretében három hónapot a prágai Institute for International Relations gyakornokaként töltött, 2019-ben pedig az Új Nemzeti Kiválósági Program ösztöndíjasa volt.

Ezzel párhuzamosan 2015 óta a Nemzeti Közszerológati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének munkatársa – előbb gyakornokként, később kutatóasszisztensként, majd pedig 2018 óta tudományos segédmunkatársként. Elsődleges kutatási területei a magyar biztonságpercepció elemzése, Németország biztonság- és védelempolitikája, valamint az európai biztonságpolitika.

Angol és német nyelvből felsőfokú nyelvvizsgával rendelkezik.

Az MTMT-ben összesen 48 darab publikációt jegyez szerzőként, melyek közül 8 angol nyelvű. Emellett egy angol és egy magyar nyelvű tanulmánykötetet társszerkesztője.